

Hørings svar vedrørende Danmarks Havplan fra Foreningen Beskyt Jammerland Bugt

Udarbejdet af biolog og geograf Søren Mark Jensen

Indsendt den 30. september 2021 til Søfartsstyrelsen: Havplan@dma.dk

Resume

I udkastet til Danmarks første havplan, "Danmarks Havplan", prioriteres erhvervsmæssige og industrielle interesser over biodiversitet og miljø - stik imod både EU-bestemmelser og opfordringer fra FN. Havplanen risikerer at medføre, at Danmark forpasser en enestående mulighed for at skabe en helhedsorienteret og dynamisk havforvaltning, som kunne bidrage til at forbedre og sikre de danske havområders økologiske tilstand. Samlet set vil havplanen åbne for et øget pres på vores i forvejen forarmede marine økosystemer. Det kommer blandt andet til udtryk i havplanens udpegning af Jammerland Bugt som en udviklingszone for erhvervsudvikling (skaldyrsopdræt, råstofindvinding og store kystnære havvindmølleanlæg), hvilket vil ændre dette havområdes nuværende gode økologiske tilstand negativt. Bugten er i dag ét af de biologisk rigeste danske havområder, med mindst påvirkning fra presfaktorer, som tilførsel af næringsstoffer, trawlfiskeri, skibstrafik, miljøfarlige stoffer mv. En negativ ændring af bugtens nuværende gode økologiske tilstand vil være i strid med både Søfartsstyrelsens Havplanredegørelse, indsatsbekendtgørelsen samt, pga. bugtens betydning for europæiske trækkende havfugle, også med EU's Fuglebeskyttelsesdirektiv og ESPOO-konventionen. Jammerland Bugt er med sine nuværende kvaliteter et havområde, der bør værnes om. At udlægge det som en erhvervsmæssig udviklingszone vil svare til at udlægge nye industriområder på land i særligt biologisk værdifulde og bevaringsværdige landskabsområder.

Indholdsoversigt

1. Forslaget til Danmarks Havplan tager ikke tilstrækkeligt og kvalificeret hensyn til natur og biodiversitet
2. Naturen i Jammerland Bugt og Danmarks Havplan
3. Jammerland Bugts betydning som vigtigt internationalt område for edderfugle ignoreres
4. Opsamling
5. Referencer

1. Forslaget til Danmarks Havplan tager ikke tilstrækkeligt og kvalificeret hensyn til natur og biodiversitet

Den seneste globale rapport fra FN's forskerpanel vedrørende biodiversitet og økosystemtjenester (IPBES, maj 2019) peger på, at forringelser af økosystemer på land og i havet underminerer livsgrundlaget for 3,2 milliarder mennesker. Beskyttelse og genopretning af økosystemer bliver i dag også fremhævet af EU-Kommissionen som en af de vigtigste handlemuligheder for effektivt at begrænse tabet af biodiversitet og forbedre livsgrundlaget for os mennesker, ligesom perioden 2021-2030 af FN's Miljøorganisation, UNEP, er udpeget til årtiet for naturgenopretning med det formål at genetablere ødelagte eller forarmede økosystemer verden over.

Blandt andet derfor skulle den første danske havplan ifølge sit officielle formål have været økosystembaseret, tage udgangspunkt i naturens bæreevne og dermed sikre opnåelse af nationale natur- og miljømål samt bidrage til effektiv efterlevelse af EU-forpligtelser på natur- og miljøområdet.

Der er desværre lagt op til præcis det modsatte i udkastet til havplanen. Her lægges der nemlig op til en historisk industrialisering af mange af de danske havområder med langt flere og mere udbredte erhvervsaktiviteter, end vi kender til i dag. Planen nedprioriterer naturen i alvorlig grad og giver efter for en "først-til-mølle-tilgang", som det ellers var den officielle hensigt, at havplanen skulle dæmme op for. Samlet set vil havplanen tydeligvis åbne op for et øget pres på vores i forvejen forarmede marine økosystemer, ligesom den ikke vil sikre en nævneværdig reduktion af de nuværende eksisterende presfaktorer.

I en ekspertudtalelse fra maj 2021 fra 18 danske universitetsforskere (1), med professor på Københavns Universitet Katherine Richardson, oceanograf og havbiolog, i spidsen, peges på en række videnskabeligt begrundede handlemuligheder, som burde have indgået i havplanen, og som kunne bidrage til at forbedre de danske havområders natur- og miljøtilstand.

Forskerne konstaterer, at havet omkring Danmark med dets mange levesteder på havbunden og i de frie vandmasser er under hastig forandring, navnlig på grund af fiskeri, fysisk forstyrrelse af havbunden, klimaforandringer og negative effekter af næringsstofberigelse. Samtidig er arealet af lavvandede havområder på grund af landindvindinger og opfiskning af rev væsentligt reduceret, hvilket mindsker udbredelsen af bundplanter og produktionen af føde til fisk.

Forskerne peger derfor på, at der er et stort behov for at vende udviklingen og råde bod på årtiers misforvaltning af de danske havområders glemte natur.

Blandt de væsentligste handlemuligheder, som forskerne peger på og anbefaler, kan nævnes:

- Forbud i langt flere områder for bundtrawl samt fordeling af fiskekvoter til specifikke og mere skånsomme redskaber og fangstmetoder.
- Medregning af frigivelse af klimagasser, som fx metan og lattergas, i klimaplaner og i opgørelser over det samlede danske regnskab for klimagasser.
- Markant reduktion af næringsstofforførsel fra landområder til havområder.
- Udpegning af flere større og mere strikt beskyttede havområder.
- Genopretning af tabt natur i form af blandt andet ålegræsområder og ødelagte stenrev.

Sådanne aktiviteter fylder imidlertid intet eller i bedste fald meget lidt i forslaget til Danmarks første havplan, som derfor forpasser muligheden for at udvikle en ægte grøn og moderne dansk havforvaltning. En havplan, som kunne sikre den nødvendige grønne omstilling og tage højde for

både klimaforandringer og imødekomme det klare behov for at beskytte og styrke biodiversiteten i de danske havområder.

Her er blot nogle få eksempler på havplanens forspildte muligheder:

- Ifølge sit kommissorium skal havplanen tage højde for effekten af klimaforandringer, men gør det ikke i nævneværdig grad. CO₂ nævnes kun i forbindelse med planens beskrivelse af havudviklingszoner til "CO₂-lagring og -injektion". Der findes ellers en anden oplagt og almindelig kendt CO₂-lagringsmetode, som med garanti virker, og som havplanen helt overser. Næmlig sikring af den marine naturs egen evne til at lagre store mængder CO₂. Det drejer sig om "blue carbon"-økosystemer, som inkluderer blandt andet ålegræs, tang og anden flora og fauna i vandsøjlen og på havbunden.
- Havplanen skal medvirke til at regulere og fremme bæredygtigt fiskeri, og det kan undre, at planen fx ikke opererer med udviklingszoner til naturskånsomt fiskeri. Det kunne fremme innovation og omstilling fra bundtrawl til mere skånsomme redskaber, skabe mere uforstyrrede forhold for den marine biodiversitet og ligeledes sikre havbundens evne til at lagre CO₂ – særligt på den bløde havbund. Nye analyser fra det Internationale Råd for Udnyttelse af Havene (ICES) viser, at man med moderate reduktioner i trawlfiskeriet kan opnå store uforstyrrede arealer.
- Der er for få og for små nye beskyttede havområder i havplanen. Vigtige naturtyper samt plante- og dyrearter mangler helt i havplanens bagvedliggende (og underfinansierede) faglige analyser og redegørelser. Hensynet til erhvervslivet i den efterfølgende politiske proces har i for mange tilfælde marginaliseret naturhensyn og skubbet naturbeskyttelsen derhen, hvor den koster så lidt som muligt.

Havplanen åbner tværtimod op for udbredelsen af flere nye erhvervsaktiviteter og øgede natur- og miljøpresfaktorer. Nogle af dem kan være nødvendige for at håndtere klimakrisen. Men det er vigtigt her samtidig at medtænke – og afbalancere – aktiviteterne i forhold til den anden store krise: Biodiversitetskrisen.

Al uafhængig fagkundskab, EU-Kommissionen og FN understreger kraftigt, at der for at håndtere begge kriser er behov for, at der i langt højere grad end tidligere beskyttes og genetableres velfungerende og uforstyrrede økosystemer i havene. Naturlige økosystemer af en vis størrelse og med økologiske korridorer mellem sig. Et sådant funktionelt grønt netværk indgår slet ikke som et element i havplanen.

EU's nye Biodiversitetsstrategi for 2030 fastlægger, at havet skal være 100 % bæredygtigt forvaltet, at 30 % af havarealet skal være effektivt beskyttet og 10 % strengt beskyttet (dvs. uberørt) inden 2030 (2). Samlet set vil der, hvis forslaget til havplanen vedtages og gennemføres, kun være 4 % af det danske havareal, som bliver strengt beskyttet – altså under halvdelen af den vedtagne EU-målsætning.

Og dette skal ydermere ses i lyset af, at danske biologer har påpeget, at naturbeskyttelsen af de nuværende danske marine EU-fuglebeskyttelsesområder i realiteten er meget mangelfuld, og at områderne i for høj grad er genstand for trawlfiskeri og jagt mv. (3).

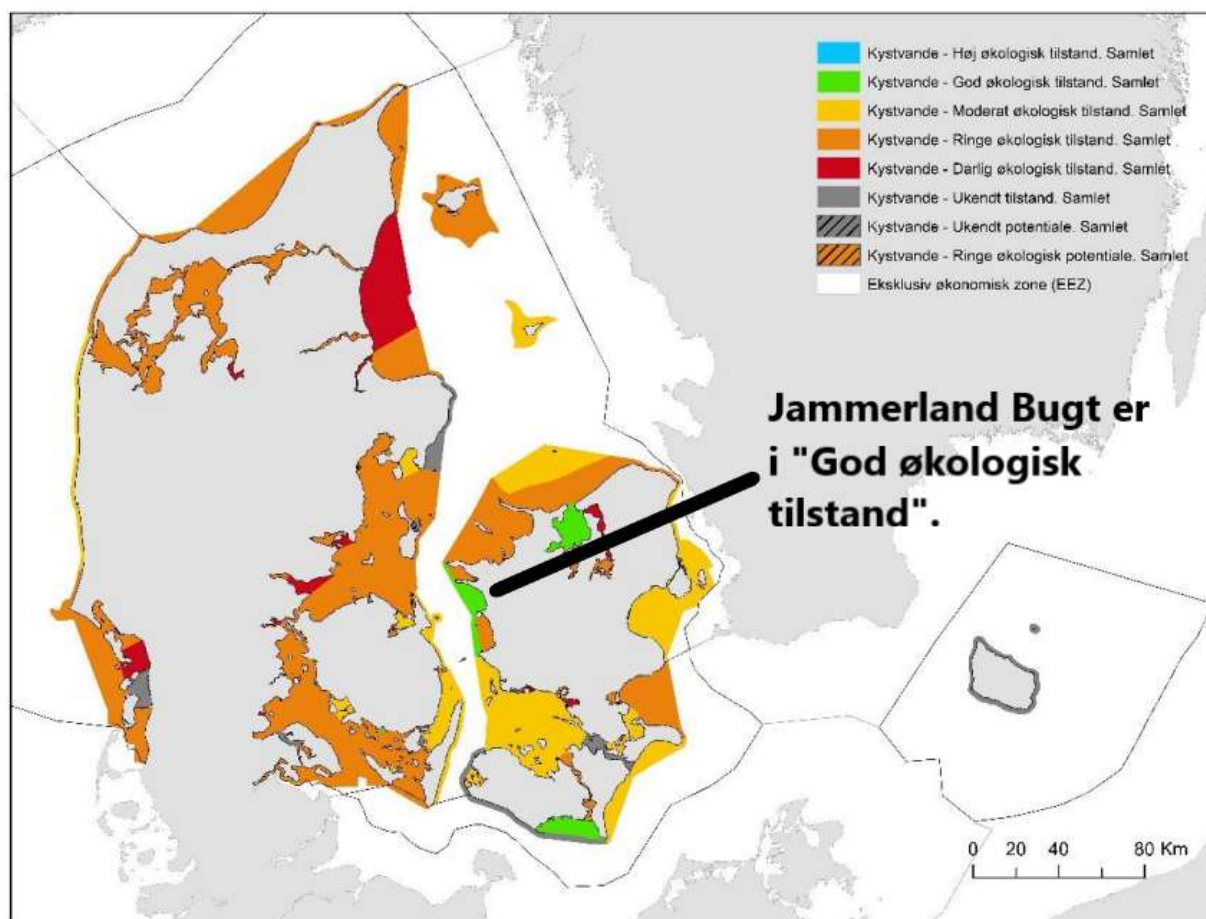
Sker der ikke en opprioritering af natur- og miljøhensyn i havplanen, vil den kort sagt ikke komme til at bidrage positivt til at modvirke det tiltagende fald i de danske havområders biodiversitet - i flere områder vil den kunne få den modsatte effekt.

2. Naturen i Jammerland Bugt og Danmarks Havplan

I havplanen udpeges Jammerland Bugt som en udviklingszone til erhvervsudvikling i form af kystnære havvindmølleanlæg, skaldyrsopdræt og råstofindvinding.

Det er i skærende kontrast til Søfartsstyrelsens Havplanredegørelse (4, s6), hvor det fremgår, at *"Det er en vigtig prioritet for regeringen, at de danske havområder fortsat kan anvendes til turisme og rekreative aktiviteter. Havplanen understøtter dette ved i bredt omfang at friholde store kystnære havområder fra arealudlæg til nye, større anlæg, som vil kunne påvirke rekreative aktiviteter negativt."*

Jammerland Bugt er netop i dag et område med stor naturlig og rekreativ værdi og er kendetegnet ved ikke i forvejen at være belastet af intensive erhvervsaktiviteter. Sammenlignes den økologiske tilstand for Jammerland Bugt med de fleste andre danske kystnære havområder, udmærker Jammerland Bugt sig ved at være i "God økologisk tilstand", jf. blandt andet Søfartsstyrelsens Miljøredegørelse (5).

Den samlede økologiske tilstand i kystvande, jf. vandområdeplanerne 2016-2021 (5.).

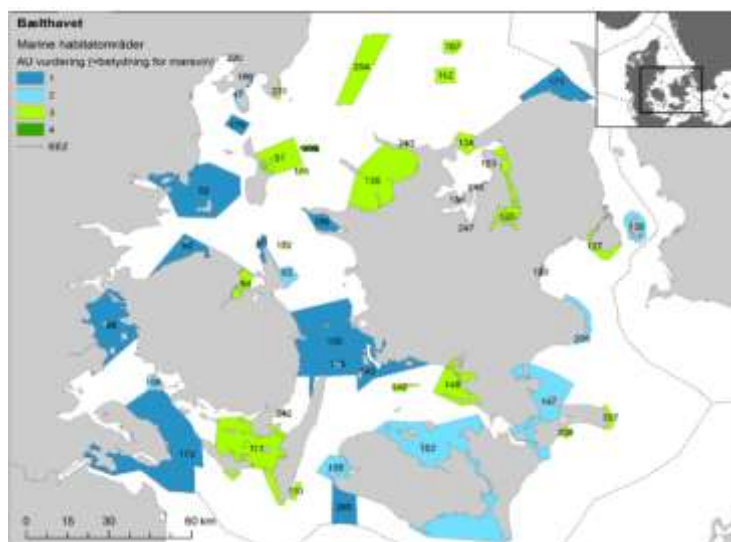
Jammerland Bugt er således samlet set helt klart mindre påvirket af de almindeligste presfaktorer, såsom tilførsel af næringsstoffer, trawlfiskeri, miljøfarlige stoffer mv. Kun nær den intensivt udnyttede klappads ud for spidsen af Asnæs er der tale om væsentlig negativ påvirkning af bundfaunaen.

Den økologiske tilstand forventes dog at falde til "Moderat økologisk tilstand" i perioden 2021-2027. Da målet for havområdet Jammerland Bugt, jf. Danmark Havstrategi (6), imidlertid er at genoprette til "God økologisk tilstand", skal bugtens natur derfor beskyttes og reetableres, og ikke som det foreslås i havplanen udlægges som udviklingszone for negativt miljøløpåvirkende erhvervsinteresser.

Udlægningen af Jammerland Bugt til erhvervsudvikling strider også mod bestemmelser i indsatsbekendtgørelsen, fx bekendtgørelsens § 8, stk. 1, som lyder: *Statslige myndigheder, regionsrådet og kommunalbestyrelsen skal ved administration af lovgivningen i øvrigt forebygge forringelse af tilstanden for overfladevandområder og grundvandsforekomster og sikre, at opfyldelse af de miljømål, der er fastlagt i bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster, ikke forhindres* (7).

Jammerland Bugt er en del af Storebælt, som er Danmarks største bælt. Herigennem kommer størstedelen af det salte vand, der strømmer til Østersøen fra Nordsøen, mens ferske vande fra Østersøen strømmer nordpå i den smalle og op til ca. 50 meter dybe strømrende. Ifølge tal for monitoreringen af kystnære fisk foretaget af DTU Aqua igennem "Nøglefiskerprojektet" (8), er Storebælt ét af de få havområder i Danmark, hvor forholdene for fisk stadig er gode. Der er eksempelvis i perioden 2017-2019 registreret hele 34 forskellige fiskearter i dette område – en artsdiversitet, som kun findes få andre steder i landet.

Marsvin er udbredt i alle de indre danske farvande, og den population, der holder til i Storebælt og dermed også i Jammerland Bugt, findes i høje koncentrationer her og er en del af den samlede Bælthavspopulation (9). Marsvin er på udpegningsgrundlaget i samtlige af de omkring Jammerland Bugt beliggende Natura 2000-områder (inden for en afstand af 20 km), og alle områderne på nær ét (Natura 2000-område nr. 196) vurderes af eksperter fra Aarhus Universitet til at have en meget stor betydning for marsvin (9, 10) (se figur nedenfor). Det er almindelig biologisk viden, at mange dyrestande er afhængige af dyrenes muligheder for at bevæge sig mellem gode levesteder - og for en art som marsvin, som bevæger sig over store afstande, er det vigtigt at kunne bevæge sig frit mellem vigtige levesteder.

Kort over danske marine habitatområder i Bælthavet med habitatnumre samt markering af AU's vurdering af områdets betydning for marsvin. AU's vurdering er baseret på forfatterens samlede vurdering af samtlige data beskrevet på en skala fra 1-4, hvor 1 er vigtigst og 4 mindre vigtig (10).

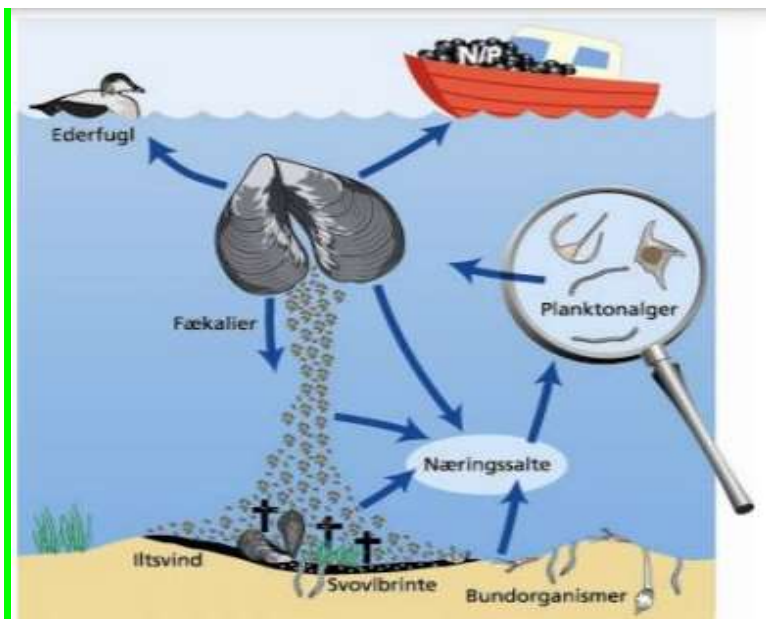
Flere studier har påvist, at larm fra opførelsen af havvindmølleparker kan skræmme dyrene væk (10, 11, 12), og at marsvin selv ca. 20 år efter opførelsen af Nysted Havvindmøllepark stadig ikke er vendt tilbage i samme antal, som før parken blev anlagt (12).

Åbning for øget erhvervsudvikling i Jammerland Bugt vil derfor med stor sandsynlighed kunne udgøre et problem for marsvin og deres muligheder for at benytte og migrere i området. Det skal specificeres, at marsvin er en såkaldt "bilag IV-art", som er beskyttet af EU's Habitatdirektiv.

Det betyder kort fortalt, at:

- der er forbud mod ødelæggelse af yngle-/rasteområder, og man skal beskytte de steder, hvor dyrene yngler og opholder sig for at eksempelvis overvintre.
 - *Marsvin overvintre netop i både Storebælt og i Jammerland Bugt (10).*
- der er forbud mod at forstyrre bilag IV-arter. Reglerne retter sig mod situationer, hvor en forstyrrelse har skadelig virkning for arten eller bestanden.
 - *Marsvin skræmmes let bort fra et område af vedvarende skibstrafik (10, 11, 12). Hvis der både etableres kystnære havvindmølleanlæg, råstofindvindingsområder, samt skaldyrsopdræt i Jammerland Bugt, vil områdets skibstrafik øges betragteligt, da disse former for erhverv er ensbetydende med intensiv sejlads.*

Etablering af industriel produktion af muslinger i Jammerland Bugt vil med sikkerhed resultere i forøget lokal udledning af næringsstoffer, hvilket vil kunne forringe bugtens nuværende gode økologiske tilstand. Cirka $\frac{1}{3}$ af de næringsstoffer, som koncentrerede forekomster af dyrkede muslinger optager, udskilles til det lokale økosystem med muslingernes fækalier, og det viser sig mange steder at påvirke den naturligt forekommende havvegetation og bundfauna negativt (14) (se figur nedenfor).

Skematisk oversigt over miljøpåvirkning ved produktion af muslinger (14)

Opsummeret kan både kystnære havvindmøller, råstofindvinding og skaldyrsopdræt hver især have en lokal negativ påvirkning på et marint område. Når der ifølge havplanen åbnes op for alle tre aktiviteter i et specifikt mindre område, vil det have akkumulerende negative effekter på området, og økosystemet og biodiversiteten i et sådant område vil uden tvivl kunne lide stor overlast.

3. Jammerland Bugts betydning som vigtigt internationalt område for edderfugle ignoreres

De indre danske farvande spiller en helt særlig international rolle ved om vinteren at huse omkring halvdelen af Europas stærkt truede trækfuglebestand af edderfugle. Jammerland Bugt ser ud til at spille en helt særlig rolle i den sammenhæng.

De nyeste offentliggjorte tal for forekomsten af de europæiske edderfugle i Jammerland Bugt angiver nemlig rekordstore mængder (273.000 og 129.000 individer, observeret henholdsvis den 30. oktober og den 21. november 2014). Tallene stammer fra den foreløbige miljøvurdering foretaget i forbindelse med European Energy A/S' planer om at etablere en ny stor industriel havvindmøllepark midt i bugten (15).

Fugletallene angiver, at mere end henholdsvis 27 % og 13 % af hele den samlede europæiske bestand af edderfugle opholdt sig i Jammerland Bugt på de to observationstidspunkter. Meget tyder således på, at bugten om vinteren i perioder er et overordentligt vigtigt spisekammer for de europæiske edderfugle, som fæder sig op på bugtens blåmuslinger, så de kan få sul nok på kroppen til at klare deres sommerynglesæson i blandt andet Sverige, Norge, Finland og Estland.

De store forekomster repræsenterer opsigtsvækkende ny faglig viden og er de hidtil største, der er observeret noget sted i Danmark. Forekomsterne skal desuden ses i lyset af, at det mest almindeligt brugte kriterie for udpegning af nye EU-fuglebeskyttelsesområder er, at der i et område jævnlige forekommer mere end 1 % af den samlede trækfuglebestand. Et kriterie, som Jammerland Bugt altså ser ud til at leve op til – gange 20!

Med EU-Kommissionens stigende pres på medlemslandene til at intensivere beskyttelsen af truede arter (de europæiske edderfugle er stærkt truede/"rødlistede" i EU (16)) og i den forbindelse til at udpege flere strengt beskyttede marine områder undrer det, at miljøministeren og Miljøstyrelsen ikke har til sinds at melde ud, at bugten bør undersøges nærmere og bør overvejes udpeget som et nyt dansk EU-fuglebeskyttelsesområde.

Faktisk har både miljøministeren og klimaministeren ved forskellige lejligheder henvist til og citeret både Energistyrelsen og Miljøstyrelsen for at tilkendegive, at Jammerland Bugt allerede er undersøgt tilstrækkeligt, og at etableringen af en havvindmøllepark midt i bugten næppe vil være et problem for bestanden af de europæiske edderfugle (17).

Det er overraskende af flere grunde og har da også vist sig uholdbart, efter at blandt andet Foreningen Beskyt Jammerland Bugt har indleveret kritiske og fagligt baserede høringssvar i forbindelse med den offentlige høring af miljøvurderingen vedrørende European Energy A/S' planer om at etablere en havvindmøllepark midt i bugten (18). Denne proces har ledt til en ny erkendelse hos de involverede ministre og styrelser af, at sagen ikke er belyst tilstrækkeligt fagligt, hvorfor Energistyrelsen efterfølgende har pålagt de potentielle havvindmølleinvestorer (European

Energy A/S) at få foretaget yderligere faglige analyser og undersøgelser af de mulige konsekvenser for fuglene.

At dette er et vigtigt aspekt i sagen, og også i forhold til fremtiden for Jammerland Bugt, understreges også af, at netop de havfugle, som ifølge basisanalysen for havplanen (6) om vinteren søger føde i de danske havbunde, udviser klart faldende bestande, og af at netop den vesteuropæiske trækfuglebestand af edderfugle er opgjort som stærkt truede i EU (16). I havplanens basisanalyse pointeres desuden (6, blandt andet s230 og s291) som en vigtig pointe, at der er brug for en helhedsorienteret økosystembaseret tilgang, og at der bør tænkes på tværs af og i sammenhæng mellem EU's Havstrategidirektiv og EU's Fuglebeskyttelsesdirektiv.

Også i Søfartsstyrelsens vurdering af havplanens mulige grænseoverskridende miljøeffekter (19) pointeres det, at fortrængning af fugle i internationalt vigtige raste- og overvintringsområder kan påvirke deres udbredelse og forekomst i andre lande, og at sådanne aspekter må undersøges nøje i hvert enkelte tilfælde.

Endelig bør der i denne sammenhæng også peges på, at den svenske pendant til den danske Naturstyrelsen, Naturvårdsverket, har udtrykt klar mistillid til de danske myndigheders håndtering og vurdering af sagen og erklæret sig som en klar modstander af planerne om etableringen af en havvindmøllepark i Jammerland Bugt (20). Naturvårdsverket er en fagligt langt stærkere styrelse end de involverede danske styrelser, og deres udmelding er fremkommet i dialogen med de danske myndigheder i henhold til konventionen om projekters grænseoverskridende miljøeffekter (ESPOO-konventionen). Naturvårdsverket mener ikke, at det er fagligt muligt at afvise risikoen for, at havvindmølleparken kan have en uacceptabel negativ påvirkning af de europæiske havfuglebestande. De pointerer, at Danmark principielt bør følge forsigtighedsprincippet i denne sag.

Den umiddelbare og nuværende afstand mellem den officielle danske og svenske position i spørgsmålet om at beskytte Jammerland Bugt som et internationalt vigtigt fugleområde kommer tydeligt til udtryk i et svar fra Miljøministeren på et spørgsmål fra et medlem af Folketingets Miljø- og Fødevarerudvalg af den 16. sep. 2021 (21). I svaret undslår ministeren sig at ville overveje Jammerland Bugt udpeget som et EU-fuglebeskyttelsesområde med henvisning til, at EU-Kommissionen ikke har foreslået dette. Reglerne på området er imidlertid, at det er de enkelte EU-medlemslandes – og naturligvis ikke EU-Kommissionens – ansvar at få etableret valide fuglefaglige data og med udgangspunkt i den nyeste relevante viden om fugleforekomster i egne farvande at udpege og beskytte de i europæisk sammenhæng vigtigste fugleområder.

Åbning for øget råstofindvinding i Jammerland Bugt vil kunne få negative konsekvenser for områdets havfuglebestande, og det fremgår derfor også af havplanens basisanalyse (6, s226), at råstofindvinding principielt bør undgås i for fugle internationalt vigtige områder.

Også udnyttelse af bugten til produktion af muslinger vil, som omtalt tidligere i dette høringssvar, resultere i negative lokale miljøeffekter og harmonerer i øvrigt særligt dårligt med forekomsten af de store mængder edderfugle og andre arter af havdykænder, som opholder sig i bugten om vinteren. Et af de største problemer for dansk havproduktion af muslinger er netop konflikten med edderfugle, som dykker efter og æder muslingeopdrættet. Der er således med udlægning af Jammerland Bugt som en udviklingszone for muslingeopdræt lagt op til et meget uheldigt sammenstød mellem klare og store naturinteresser og erhvervsinteresser.

Hvis etableringen af havvindmøller, råstofindvinding og muslingeopdræt i nær fremtid får lov til at ændre de økologiske forhold i Jammerland Bugt og dermed spolere området som et af Danmarks nok mest betydningsfulde internationale opholdssteder for havfugle (såsom edderfugle, sortænder og

gråstrubede lappedykkere), vil det bidrage til at presse disse europæiske fuglebestande til deres absolutte smertegrænse. Tillades denne situation at opstå, vil Danmark ikke have levet op hverken sine nationale målsætninger vedrørende naturbeskyttelse eller til sine EU-forpligtelser.

4. Opsamling

Jammerland Bugt hører i dag til blandt de mindst negativt påvirkede indre danske havområder, med blandt andet lav næringsstofbelastning samt moderat skibstrafik og fiskeri. Bugten har derfor en mere intakt og rig havnatur end de fleste andre danske kystnære havområder. Det ses også på områdets samlede økologiske tilstand, som er vurderet til "God" i 2015-2021 – en tilstand, som kun få andre havområder i Danmark kan leve op til.

En havplan, som lagde vægt på natur- og miljøhensyn og foretog en fornuftig afbalancering af disse interesser med økonomiske erhvervsinteresser, ville derfor ikke foreslå, at Jammerland Bugt udpeges som en udviklingszone for muslingeopdræt, råstofindvinding og havvindmølleparker. I europæisk sammenhæng spiller de danske havområder en helt særlig rolle ved om vinteren at huse mere end halvdelen af hele den truede vesteuropæiske bestand af edderfugle, og de nyeste og officielle observationer og analyser fra Jammerland Bugt tyder på, at bugten spiller en overordentlig vigtig rolle ved at fungere som vinterspisekammer for disse fugle.

Det er således påvist i forbindelse med miljøvurderingen af planerne om at etablere en stor industriel havvindmøllepark midt i Jammerland Bugt, at bugten udgør et "internationalt betydende område" for blandt andet den europæiske edderfuglebestand (15). En bestand, som Danmark deler et både moralsk og ifølge EU's Fuglebeskyttelsesdirektiv også et juridisk ansvar for at beskytte aktivt.

Disse forhold omtales og reflekteres ikke i forslaget til havplanen, hvilket må tages som et udtryk for planens manglende naturfaglige underbygning og prioriteringer og må skyldes planens fokus på at fremme mere kortsigtede økonomiske erhvervsinteresser.

I Søfartsstyrelsens Havplanredegørelse (4, s33) står der om havplanens udviklingszoner, at de "*bidrager til at skabe udvikling og vækst for erhvervslivet samt bidrager væsentligt til samfundsøkonomien*". Det er vi helt med på, men et område med de karakteristika, som gør sig gældende i Jammerland Bugt, bør ikke udlægges til disse formål, men i stedet overvejes udpeget som et EU-fuglebeskyttelsesområde eller til i regi af havplanen en strengt beskyttet "natur- og miljøbeskyttelseszone", hvor aktiviteter som trawlfiskeri, råstofindvinding, muslingeopdræt, etablering af havvindmølleparker og klappning ikke tillades.

5. Referencer

1. Genopretning af marin biodiversitet og bæredygtig anvendelse af havets ressourcer. Ekspertudtalelse fra det danske IPBES-samarbejde. maj 2021.
2. The EU Biodiversity strategy 2030. EU-Kommissionen, maj 2020.
3. Biologer: Danmark lever ikke op til EU-regler om marine fuglebeskyttelsesområder. Kronik af Søren Mark Jensen og Søren Wium-Andersen. Altinget, 28 april 2021.
4. Havplanredegørelse. Søfartsstyrelsen, marts 2021.
5. Miljøvurdering af Danmarks Havplan. Søfartsstyrelsen, marts 2021.
6. Danmarks Havstrategi II. Første del. God Miljøtilstand, Basisanalyse, Miljømål. Miljø- og Fødevarerministeriet, april 2019.
7. Indsatsbekendtgørelsen. Miljø- og Fødevarerministeriet. BEK nr.449, 11 april 2019.

8. Støttrup, J.G., Kokkalis, A., Christoffersen, M., Pedersen, E.M., Pedersen, M.I. og Olsen, J. Registrering af fangster med standardredskaber i de danske kystområder. Nøglefiskerrapport for 2017-2019. DTU Aqua rapport nr. 375-2020
9. Sveegaard, S., Galatius, A., Dietz, R., Kyhn, L., Koblitz J.C., Amundin, M., Nabe-Nielsen, J., Sinding, M.H.S., Andersen, L.W. and Teilmann, J. (2015). Defining management units for cetaceans by combining genetics, morphology, acoustics and satellite tracking. *Global Ecology and Conservation* 3: 839-850
10. Sveegaard, S., Nabe-Nielsen, J. & Teilmann, J. 2018. Marsvins udbredelse og status for de marine habitatområder i danske farvande. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 36 s. – Videnskabelig rapport nr. 284 <http://dce2.au.dk/pub/SR284.pdf>
11. Nabe-Nielsen, J., Tougaard, J., Teilmann, J. & Sveegaard, S. 2011. Effects of wind farms on harbour porpoise behavior and population dynamics. Report commissioned by the Environmental Group under the Danish Environmental Monitoring Programme. Danish Centre for Environment and Energy, Aarhus University. 48 pp., Scientific Report from Danish Centre for Environment and Energy no. 1.
12. Teilmann, J., Tougaard, J. & Carstensen, J. 2012. Effects on harbour porpoises from Rødsand 2 Off-shore Wind Farm. Aarhus University, DCE – Danish Centre for Environment and Energy, 66 pp. Scientific Report from DCE – Danish Centre for Environment and Energy No. 42
13. Petersen, J.K. (red) (2018). Menneskeskabte påvirkninger af havet:– Andre presfaktorer end næringsstoffer og klimaforandringer. DTU Aqua-rapport nr. 336-2018. Institut for Akvatiske Ressourcer, Danmarks Tekniske Universitet. 118 pp. + bilag.
14. Muslingeudvalget (Udvalg vedr. bæredygtig udnyttelse af muslinger i danske farvande) Rapport II. Sammendrag og anbefalinger. Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, 2004.
15. Jammerland Bugt Havvindmøllepark. VVM – Vurdering af Virkninger på Miljøet. Orbicon A/S, 12. nov. 2018.
16. European Red List of Birds. European Commission, 2015.
17. Svar fra Klima-, Energi- og Forsyningsministeren på Spg. 445 alm. del. Den 14. sep. 2019.
18. Indsigelse vedrørende kystnær havvindmøllepark i Jammerland Bugt – kritik af miljøvurderingen - med fokus på edderfugl. Søren Mark Jensen, 26. feb. 2019.
19. Søfartsstyrelsens Miljøvurdering af Danmarks Havplan. Rapport om Grænseoverskridende Miljøpåvirkninger (ESPOO-rapport). Søfartsstyrelse, marts 2021.
20. Yttrande i enlighet med konventionen om miljökonsekvensbeskrivningar i gränseöverskridanda sammanhang (Espoo-konventionen) om Danmarks planer på vindkraftparkerne Omø Syd och Jammerland Bugt i Stora Bält. Naturvårdsverket, 27 feb 2019.
21. Miljøministerens besvarelse af spørgsmål i Folketingets Miljø- og Fødevareudvalg, Spg nr. 1591 (MOF alm. del), 16. sep. 2021.